

A röpirattól a számlabenyújtásig

Szeminárium **Kornai János**

1989 és 1996 közötti írásaiból:

a rendszerváltás

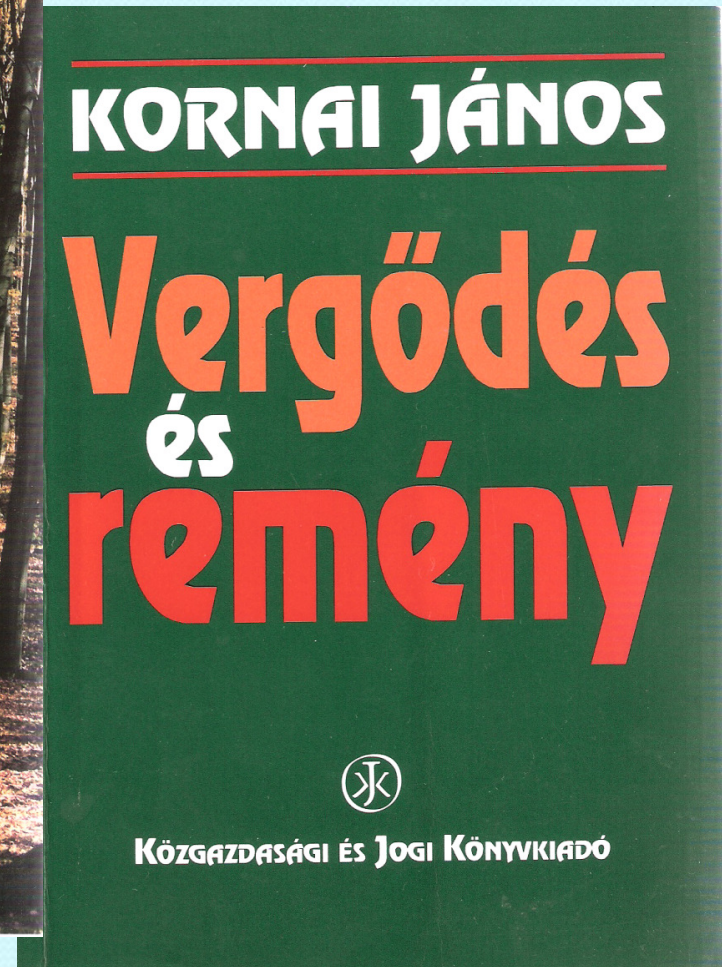
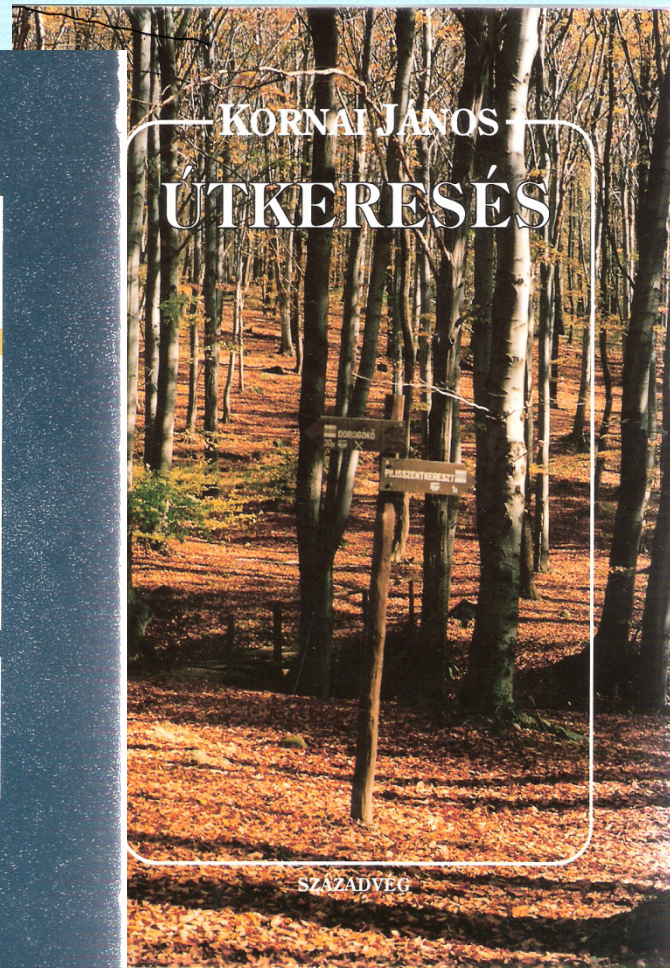
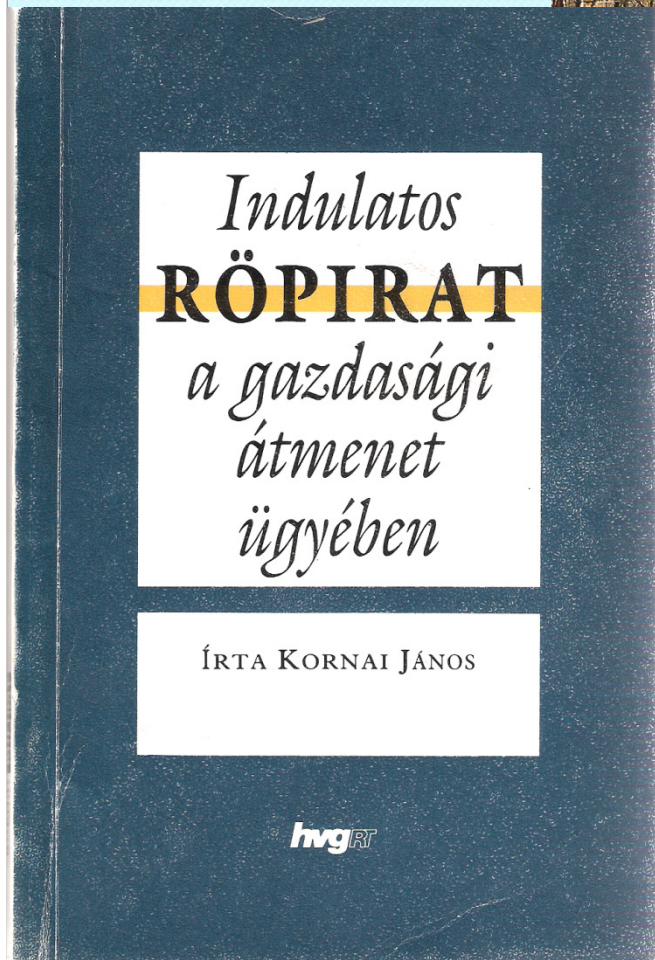
Csillag István

Óbudai Egyetem

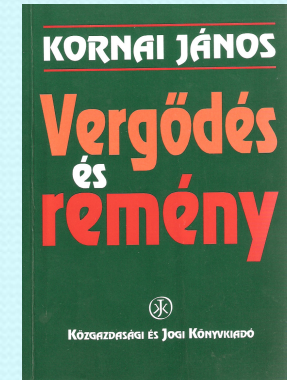
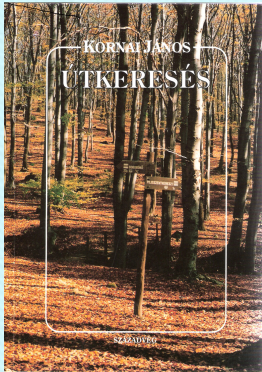
Szeged, 2014.március 13.

Három könyv, hét év

1989-1996

Három könyv, hét év, 16 írás

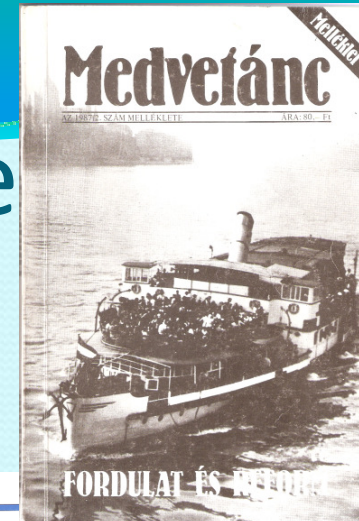

1. A PIACI SZOCIALIZMUSRÓL	15	1. A HIÁNYGAZDASÁG FELSZÁMOLÁSA	13
2. A TULAJDONFORMÁK ÉS A KOORDINÁCIÓS MECHANIZMUSOK AFFINITÁSA	45	Általános elemzés és a magyar fejlődés vizsgálata	
3. A SZOVJETUNIÓ ÚTJA A SZABAD GAZDASÁG FELÉ: EGY KÜLSŐ MEGFIGYELŐ HOZZÁSZÓLÁSA	67	2. A LEGFONTOSABB: A TARTÓS NÖVEKEDÉS	73
4. A PRIVATIZÁCIÓ ELVEI KELET-EURÓPÁBAN	87	A makrogazdasági feszültségekről és a kormány gazdaságpolitikájáról	
5. A POSZTSZOCIALISTA ÁTMENET ÉS AZ ÁLLAM: GONDOLATOK FISKÁLIS PROBLÉMÁKRÓL	113	3. MEREDEK ÚT	129
6. A PÉNZÜGYI FEGYELEM EVOLÚCIÓJA A POSZTSZOCIALISTA RENDSZERBEN	145	Szabó László Zsolt interjúja a stabilizációs programról	
7. TRANSZFORMÁCIÓS VISSZAESÉS: EGY ÁLTALÁNOS JELENSÉG VIZSGÁLATA A MAGYAR FEJLŐDÉS PÉLDÁJÁN	165	4. A MAGYAR GAZDASÁGPOLITIKA DILEMMÁI	145
8. A POSZTSZOCIALISTA ÁTMENET: ÁLTALÁNOS ÁTTEKINTÉS	209	A stabilizációs program elemzése	
		5. AZ EGYÉN ÉS A TÁRSADALOM FELELŐSSÉGE	175
		Laki Mihály interjúja a szociális kérdéstről	
		6. AZ ÁLLAMPOLGÁR ÉS AZ ÁLLAM	205
		A jóléti rendszer reformja	
		7. FIZETJÜK A SZÁMLÁT	227
		A magyar fejlődés politikai gazdaságtani megközelítésben	

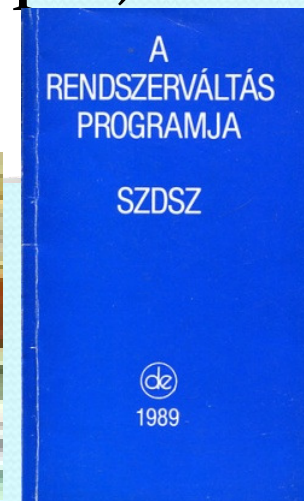
2+1 kérdés

- Kornai a rendszerváltásig 2 kérdést tett fel:
 - Merre tartunk?
 - Merre tarthatunk?
- Az 1989-ben megjelent „Indulatos Röpirat” óta három kérdést vizsgál:
 - Merre tartunk és miért?
 - Merre tarthatunk és miért?
 - Merre *tartsunk* és miért érdemes, a változás kit és hogyan érint?

„Indulatos Röpirat” (1989) időzítése

- A liberális javaslatok után
- -A „Fordulat és Reform”(1986.Nov.)”ja „Társadalmi Szerződés”(1987.Június)
- -”A rendszerváltás programja(SzDSz)” 1989.ápr.19.
- Az első szabad választások előtt (1990. ápr.)
- -A kormányprogramra javaslatok előtt
- -Kék Szalag Bizottság (1990.ápr.)
- -Híd csoport (1990.június)

Az „Indulatos Röpirat” pozíciója

- **Adottság:** a parlamenti demokrácia és a felhatalmazott, demokratikusan választott kormány
- **2 Kérdés:** milyen gazdasági rendszert ? milyen gazdaságpolitikát ?
- **Válasz: NINCS HARMADIK ÚT**
- **Javaslat:** kapitalista piacgazdaság (tulajdon+stabilizáció)
- **Áldozat nélkül nincs győzelem**

„Indulatos röpirat” = Javaslat a gazdasági rendszerváltásra

- Vizsgált kérdések (fejezetek):

- Tulajdonviszonyok
- Makrogazdasági stabilizáció
- Gazdaság és politika viszonya

- A változások javasolt üteme és módszerei:

- A **tulajdonviszonyok átrendeződése** *fokozatos, fő módszer a magánvállalkozás teljes liberalizációja, valóságos vásárlás, valós áron, valós pénzért; állami vállalatok karanténban*
- **Makrogazdasági stabilizáció** - gondos előkészítés után – *műtét, több lépést egyszerre és egy csapásra*
- Gyors és lassú, rövid és hosszú dichotómiája (Kahneman)

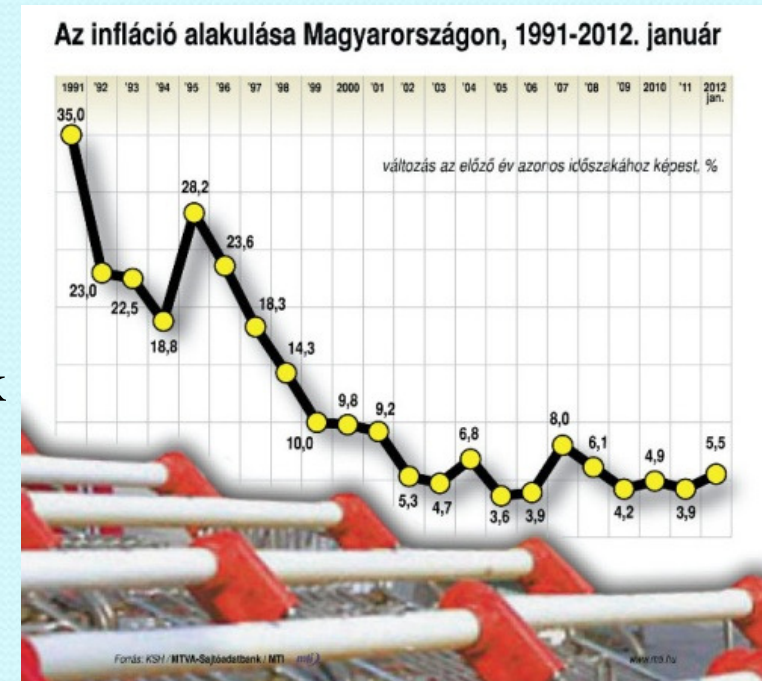
„Indulatos röpirat” és a történelem csele I.

- **A tulajdonviszonyok átalakulása:** Kornai javaslata és a sokféle esetlegesség alapján létrejött „magyar út” egy irányba mutatott
- Egy kivétel: állami vállalatok a változások kezdeményezői lettek > nincs karantén
- A „Plasztik-Wall-Street” elutasítása, mert
 - Decentralizált vállalatirányítási-vezetési rendszer
 - Liberalizált vegyes vállalati rendszer
 - Rendszerváltás előtt végrehajtott intézményi változások a számvitelben, az importliberalizálásban,
 - Kialakuló budapesti tőzsde, és meginduló tőkepiac
 - Magas államadósság = igény a tényleges privatizációs bevételre
 - Az intézményi shock-terápia (csődtörvény, banktörvény, modern számvitel) = tömeges csődök

„Indulatos röpirat” és a történelem csele II.

- Az elutasított „*stabilizációs műtét*”
 - Infláció megállítása
 - Költségvetési egyensúly helyreállítása
 - Adórendszer: semleges, egyöntetű kulcsok
 - Makrokereslet kézben tartása (bérkérdés)
 - Ésszerű árak kialakulása
 - Humanitárius és gazdasági tartalék
- Az elutasítás okai
 - Nincs fizetéseképtelenség, nincs válsághelyzet, az átalakulás folyamatos és fokozatos
 - Intézményi-szervezeti iskola túlsúlya a makro-pénzügyivel szemben
 - Könnyelmű bizakodás a korábbi reformok és a liberalizálás és az előkészített intézményi shock stabilizáló hatásában
 - Ragaszkodási hatás és kockázatkerülés (Kahneman), ezért az eddigi reformokban tükröződő „lenini szövetkezeti elvek” érvényesítése (fokozatosság+önkéntesség+állami támogatás”

„Indulatos röpirat” és a történelem csele III.

Se vereség, se
győzelem

A politikában
forradalom, a
gazdaságban
reform

Nem vagyunk mi
lengyelek(Sachs)

Kiegyezés és nem
cezúra

A piaci
kapitalizmus a
piaci szocializmus
folytatása ?

A „koraszülött jóléti állam” (1992)

„...gondolatok fiskális problémákról”

1992.I.1. Intézményi shock után:

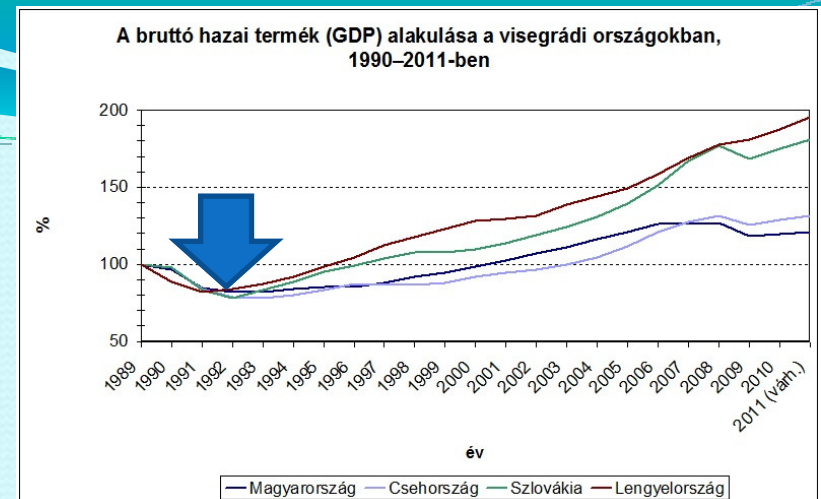
- Jegybank-, Pénzüntézet-, Számviteli és csődtörvény hatására a vállalatok 40%-a csődbe
- visszaesik az export
a KGST + Szovjetunió felbomlása miatt
- pénzüntézet szektor eszközeinek fele nem működik, tőkevesztés

Négy fiskális probléma:

- Adminisztratív kiadások
- Veszteséges vállalatok támogatása és a munkanélküli segély
- Magánszektor adózása
- Jóléti kiadások
- *Fiskális csapdák* (támogatások megvonása újabb és más kiadás folyósítását követeli meg)
- A legkényesebb a jóléti rendszer: ahol tapintat és türelem, mert önkéntesség és szabadság

„Transzformációs visszaesés” (1993)

- Eltérés a recesszió általános egyensúlyelméleti okaitól
- Eladók piacától vevők piaca felé
- A gazdaság reálszerkezetének az átalakulása
- Koordinációs zavarok
- Pénzügyi fegyelem kikényszerítése
- Pénzügyi szektor elmaradottsága
- A makrokereslet négy összetevőjének átalakulása
- A legfontosabb prioritások:
 - infláció, munkanélküliség, adósságteher
- Javaslatok: „*félfordulat*” > a növekedés helyreállításához *hitelesség és bizalom*

Bokros előtt, Bokros után

- „Legfontosabb: a tartós növekedés” (1994. aug.)

- Infláció, munkanélküliség és a bérek (beruházási hányad)
- Költségvetési hiány (kibújás az adók alól+ nagy elosztási rendszerek reformja)
- A fizetési mérleg hiánya (árfolyam beállítása+ megtakarítások)
- Termelés veszteglése és visszaesése (O dinamizálás, O kontrakció)
- Optimizmus és a viták szelleme

- „A stabilizációs program elemzése” (1995)

- Külső egyensúly az első számú gond
- Belső pénzügyi egyensúly
- Visszaesés, vagy fellendülés, vagy tartós növekedés
- Gazdasági és politikai stabilitás

A jóléti rendszer reformja (1996)

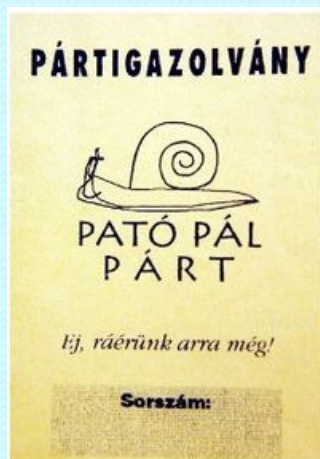

- Mit várunk el az államtól?
- **A reform irányelvei :**
- Példa: a nyugdíjrendszer
 - 1.Állampolgár egyéni döntési jogköre nőjön az államé csökkenjen
 - 2.Segíteni a szenvedőknek(People in need)
 - 3.Politikai vitát az állam szerepéről
 - 4.A jóléti szektorban sem maradhat az állam monopolhelyzetben
 - 5.Időt az adaptációra

Fizetjük a számlát... (1996)

- Négy jellegzetesség:
 - Lakosság anyagi jóléte („gulyáskommunizmus”)
 - Paternalista jóléti állam átfogja az egész lakosságot
 - Gradualizmus magyar módra
 - Keresztülevickélés politikája a vonzóbb

Fizetjük a számlát... II.

- Politikatörténeti háttér
 - 1956 Forradalom és megtorlás
 - A diktatúra „felpuhulása” és a politikai fordulat
- Mai jólét, biztonság és nyugalom prioritása
 - Konfliktuskerülés
 - Jelen-jövő probléma (fogyasztás-pártiság; beruházási „restancia”, jövődő fogyasztásra kötelezettségvállalás)
 - Redisztribúció és paternalizmus

FIZETJÜK a számlát...III

Politikai döntéstől függő és piaci jövedelműek

	Tevékenység	Svédország		Magyarország			2011
		1970	1989	1990	1993	2007	
1.	Közigazgatás és közszolgáltatások (közmunka is)	806	1427	895	875	790	751
2.	Nyugdíjasok	1135	1899	2228	2647	2600	2649
3.	Munkanélküliek	59	62	62	694	310	488
4.	Munkaerő-piaci programban érintettek	69	144	n.a.	54	22	74
5.	Táppénzen lévők	264	317	165	150	90	54
6.	Gyermekgondozási szabadságon lévők	28	126	250	262	267	251
7.	nem piaci szektor (Össz: 5-6.)	2361	3975	3600	4682	4187	4267
8.	Piaci szektorban foglalkoztatottak	3106	3020	3984	2842	3135	3028
9.	7. a 8. százalékában	0,76	1,32	0,9	1,65	1,33	1,41

Fizetjük a számlát...IV.

- Letérés a korábbi útról: az 1995.ös stabilizáció
- Tulajdonviszonyok és az intézmények fokozatos átalakulása
 - Történelmi adottságok és a politikai háttér
 - Az állami vállalatok privatizálása
 - Új magánvállalkozások
 - Korporatista képződmények
- Politikai gazdaságtani megjegyzések
 - Az árral vagy az ár ellen
 - Három forgatókönyv:
 - Visszatérés a keresztülevickéléshez
 - Kitartás és politikai bukás
 - Késleltetés után siker

